

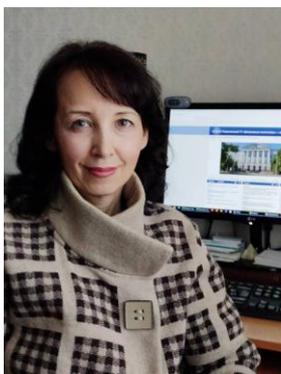
СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Історія соціальної роботи»

Рівень освіти	перший (бакалаврський)
Спеціальність	231 Соціальна робота
Освітня програма	«Соціальна та молодіжна робота»
Тривалість викладання	1 й семестр (1-2 чверть)
Кількість кредитів	4 кредити ЄКТС (120 годин)
Заняття:	
лекції:	2 години на тиждень
практичні:	1/2 години на тиждень
Мова викладання	українська

Сторінка курсу в СДО НТУ «ДП»: <https://do.nmu.org.ua/course/view.php?id=7596>

Кафедра, що викладає: Державного управління і місцевого самоврядування (ДУМС)

Викладач:

Шумляєва Ірина Дамирівна

к.держ.упр., доцент, доцент кафедри

Персональна сторінка

<https://palsg.nmu.org.ua/ua/kafedra/teachers/Shumliaieva/Shumliaieva.php>

E-mail: Shumliaieva.I.D@nmu.one

1. Анотація до курсу

В умовах розвитку України та побудови соціальної держави важливим є вивчення еволюційного шляху становлення соціальної роботи в Україні та зарубіжних країнах. У даному курсі розглядається історія соціальної роботи в Україні та світі, звертається увага на основні тенденції та фактори, що вплинули на формування соціальної роботи як науки, спеціальності та професії, враховуючи структуру та динаміку відносин соціального захисту та забезпечення у різні історичні періоди, а також становлення повноцінної системи соціальної роботи.

Вивчення дисципліни «Історія соціальної роботи» дозволить сформуванню здобувачів вищої освіти системне уявлення про процес створення й організації сучасної системи професійної підготовки соціальних працівників, що дозволить їм

сформувати індивідуальну освітню траєкторію, спрямовуючи їх на застосування набутих знань під час здійснення досліджень у межах освітньо-навчальної програми та практичної діяльності.

2. Мета та завдання курсу

Мета дисципліни «Історія соціальної роботи» – формування у здобувачів вищої освіти комплексу компетентностей та спеціальних знань стосовно становлення і розвитку системи соціальної допомоги від філантропічного підходу в підтримці соціально вразливих верств населення до появи професійної соціальної роботи, опанування історичної логіки поглиблення сутності соціальної роботи від стихійної практики й розрізнених поглядів до побудови наукової концепції та оформлення засад професії.

Завдання курсу:

– **знати і розуміти:** ключові положення і специфіку генези зарубіжної та вітчизняної соціальної роботи; специфічні форми допомоги та взаємної допомоги нужденним верствам населення як витоки формування сучасної соціальної роботи; періодизацію становлення соціальної роботи за кордоном та в Україні; особливості соціальної допомоги в різних країнах світу;

– **вміти:** аналізувати умови, які вплинули на створення інститутів соціальної допомоги; орієнтуватися в різних видах соціальної допомоги залежно від історичного періоду її надання; підготувати, оформити та презентувати індивідуальне завдання з дисципліни.

3. Результати навчання

Дисциплінарні результати навчання:

– **розуміти** засади здійснення пошуку історичної інформації щодо поняття та сутності соціальної роботи в історичному контексті, її впливу на суспільний розвиток; **аналізувати** чинники, що обумовили розвиток: надання соціальної допомоги і співпраці у стародавніх країнах, у прадавніх слов'ян, засад соціальної допомоги у XIV – першій половині XVII ст. в Україні та за кордоном, організаційних засад державної опіки у другій половині XVII – першій половині XIX ст., видів і форм соціального захисту з другої половини XIX – XX ст., системи соціальної роботи в сучасній історії України, в Європі та США; **визначати** причинно-наслідкові зв'язки між історичними подіями щодо еволюції соціальної роботи в Україні та світі;

– **виявляти** здатність розпізнавати особливості певного історичного періоду, які вплинули на становлення соціальної роботи; **пропонувати і формулювати** мету і завдання соціальної роботи на кожному етапі історичного розвитку соціальної роботи; **розв'язувати** завдання у сфері історичного контексту соціальної роботи; на основі поєднання теоретичних знань та практичного досвіду **аналізувати та узагальнювати** основні причини виникнення соціальної допомоги

як суспільного явища та основні складові розвитку соціальної роботи в Україні та світі;

– *пропонувати* власні обґрунтовані судження на основі аналізу соціальних проблем конкретного історичного етапу становлення соціальної роботи, на основі чого *пропонувати* нові підходи до формування системи соціального захисту на основі використання історичного досвіду; *виявляти* сучасні соціальні проблеми, які виникли у результаті процесу формування різних форм соціальної роботи в світовій та вітчизняній практиці; *аналізувати* історичний досвід створення системи професійної підготовки соціальних працівників;

– *виявляти* повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, обумовлених історичним досвідом України та інших країн; *обґрунтовувати* специфіку впливу стереотипів та упереджень, обумовлених історичним досвідом різних поколінь; *демонструвати* толерантну поведінку під час взаємодії з іншими людьми, враховуючи особливості розв’язання проблем соціального спрямування в історичній практиці соціальної роботи.

4. Структура курсу

Тижні	Тематика занять	Вид занять	Ресурси	Оцінка
1	Вступ до курсу Мета, завдання, результати Політика курсу Навчальні матеріали Система та критерії оцінювання		Силабус Презентація курсу Методичні рекомендації Рекомендовані джерела	–
	Тема 1. Вступ до дисципліни «Історія соціальної роботи»	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	-
	Практичне заняття за темою 1. Вступ до дисципліни «Історія соціальної роботи»	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-4
2	Тема 2. Давні форми допомоги та філантропія в архаїчних товариствах, державах стародавнього світу	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	0-3
	Практичне заняття за темою 2. Давні форми допомоги та філантропія в архаїчних товариствах, державах стародавнього світу	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-4
3	Тема 2. Давні форми допомоги та філантропія в архаїчних товариствах, державах стародавнього світу	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	0-3
	Практичне заняття за темою 2. Давні форми допомоги та філантропія в архаїчних товариствах, державах стародавнього світу	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-3

4	Тема 3. Соціальна допомога і благодійність в зарубіжних країнах у середні віки (V – перша половина XVII ст.)	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	0-3
	Практичне заняття за темою 3. Соціальна допомога і благодійність в зарубіжних країнах у середні віки (V – перша половина XVII ст.)	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-4
5	Тема 3. Соціальна допомога і благодійність в зарубіжних країнах у середні віки (V – перша половина XVII ст.)	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	0-3
	Практичне заняття за темою 3. Соціальна допомога і благодійність в зарубіжних країнах у середні віки (V – перша половина XVII ст.)	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-3
6	Тема 4. Соціальна допомога за кордоном в Новий час (друга половина XVII – початок XX ст.)	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	0-2
	Практичне заняття за темою 4. Соціальна допомога за кордоном в Новий час (друга половина XVII –	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-5
7	Тема 5. Формування сучасної соціальної роботи за кордоном у XX – на початку XXI ст.	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	0-2
	Практичне заняття за темою 5. Формування сучасної соціальної роботи за кордоном у XX – на початку XXI ст.	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-5
8	Тема 6. Зародження і розвиток соціальної допомоги нужденним в Україні (додержавний період – XVII ст.)	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	0-2
	Практичне заняття за темою 6. Зародження і розвиток соціальної допомоги нужденним в Україні (додержавний період – XVII ст.)	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-5
9	Тема 7. Соціальна допомога і підтримка в Україні у XVIII – на початку XX ст.	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	0-2
	Практичне заняття за темою 7. Соціальна допомога і підтримка в Україні у XVIII – на початку XX ст.	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-4
10	Тема 7. Соціальна допомога і підтримка в Україні у XVIII – на початку XX ст.	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	0-3

	Практичне заняття за темою 7. Соціальна допомога і підтримка в Україні у XVIII – на початку XX ст.	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-3
11	Тема 8. Розвиток радянської системи соціального забезпечення населення (1917 – 1991 рр.).	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	0-2
	Практичне заняття за темою 8. Розвиток радянської системи соціального забезпечення населення (1917 – 1991 рр.).	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-5
12	Тема 9. Становлення і розвиток соціальної роботи в незалежній Україні	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	0-2
	Практичне заняття за темою 9. Становлення і розвиток соціальної роботи в незалежній Україні	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-5
13	Тема 9. Становлення і розвиток соціальної роботи в незалежній Україні	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	0-3
	Практичне заняття за темою 9. Становлення і розвиток соціальної роботи в незалежній Україні	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси Презентації індивідуальної роботи здобувачів Силабус	0-20

Індивідуальне завдання *Індивідуальне завдання* полягає в обранні здобувачами вищої освіти однієї із запропонованих тем та її розкриття в письмовому вигляді, а також презентації результатів на практичному занятті. *Форма проведення:* написання, презентація та захист (відповіді на запитання, дискусія) індивідуального завдання перед аудиторією (бажано використовувати MS PowerPoint). *Зміст індивідуального завдання:* здобувач вищої освіти обирає самостійно тему із запропоновано переліку, розкриваючи її зміст, враховуючи сучасний рівень розвитку науки та використовуючи нові підходи й наукові знання. Дослідницький характер реферату полягає у вивченні достатньої кількості джерел, порівнянні теоретичних поглядів учених і практичного досвіду, формулювання висновків і рекомендацій.

Теми індивідуального завдання з дисципліни «Історія соціальної роботи»

1. Історичні етапи становлення благодійності.
2. Соціальна допомога в суспільствах Стародавнього Світу.
3. Система допомоги сиротам в давні часи.
4. Інститути допомоги у Стародавній Греції та Римі.
5. Розвиток соціальної допомоги у Європі XIII-XVIII ст.

6. Європейська державна практика допомоги та підтримки нужденних у XVII-XIX ст.

7. Приватна благодійність в Україні у XIV – першій половині XVII ст.

8. Приватна благодійність в Україні (кінець XVIII – початок XX ст.).

9. Становлення і розвиток соціальної роботи в зарубіжних країнах як самостійного напрямку діяльності (обрати країну/країни самостійно).

10. Особливість розвитку зарубіжної теорії соціальної роботи у XX ст.

11. Основні історичні та сучасні концепції та моделі соціальної роботи.

12. Міжнародний досвід соціальної роботи у XX-XXI ст.

13. Розвиток міжнародно-правових норм та принципів соціальної роботи.

14. Становлення європейських моделей соціального забезпечення та соціальної роботи.

15. Становлення німецької моделі соціального забезпечення та соціальної роботи.

16. Формування британської (англійської) моделі соціального забезпечення та соціальної роботи.

17. Розвиток французької моделі соціального забезпечення та соціальної роботи.

18. Особливості формування скандинавської моделі соціального забезпечення та соціальної роботи.

19. Виникнення та розвиток американської професійної соціальної роботи у системі соціального забезпечення.

20. Соціальна робота в епоху Середньовіччя.

21. Соціальна робота в епоху Відродження.

22. Соціальна робота в епоху Просвітництва.

5. Технічне обладнання та/або програмне забезпечення

Комп'ютерне та мультимедійне обладнання.

Активованій корпоративний акаунт НТУ «ДП» (student.i.p@nmu.one).

Microsoft Office 365. Застосунки Microsoft Office: Teams, Forms, Whiteboard, OneNote.

Платформа дистанційного навчання НТУ «ДП» Moodle.

Підключення до Internet.

6. Система оцінювання та вимоги

6.1. Навчальні досягнення здобувачів вищої освіти за результатами вивчення курсу оцінюватимуться за шкалою, що наведена нижче:

Рейтингова шкала	Інституційна шкала
90 – 100	відмінно
74 – 89	добре

60 – 73	задовільно
0 – 59	незадовільно

Загальні критерії досягнення результатів навчання відповідають описам 6-го кваліфікаційного рівня НРК.

6.2. Здобувачі вищої освіти можуть отримати підсумкову оцінку з навчальної дисципліни на підставі поточного оцінювання знань за умови, якщо набрана кількість балів з поточного тестування та виконання і захисту практичних робіт складатиме не менше 60 балів. Максимально за поточною успішністю здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

Теоретична частина оцінюється за результатами *участі у дискусіях* під час інтерактивних лекцій (оцінюється в межах 100 балів відповідно до Загальних критеріїв досягнення результатів навчання для 6-го кваліфікаційного рівня за НРК (бакалавр)» згідно «Положення про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» (<https://cutt.ly/1ORACPD>) із подальшим перерахунком відповідно до розподілу балів за окремими темами та завданнями, викладеними у табл. розділу 4). Загалом за участь у дискусіях отримується максимум 30 балів.

Практична частина оцінюється за результатами:

– виконання практичних завдань, результати яких демонструються під час практичних занять (види завдань та розподіл балів розміщено у таблиці розділу 4; несвоєчасне виконання практичних завдань приводить до зниження оцінки вдвічі); загалом за виконання практичних завдань отримується максимум 50 балів.

– виконання, публічна презентація та захист (відповіді на запитання, дискусія) результатів індивідуального завдання, зміст якого описано у розділі 4; загалом оцінюється максимум у 20 балів.

У сумі за практичну частину курсу при поточному оцінюванні отримується максимум 70 балів.

Отримані бали за теоретичну та практичну частину додаються і є підсумковою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни. Максимально за поточною успішністю здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

Розподіл максимальної кількості балів за складовими поточного контролю:

Теоретична частина	Практична частина	Разом
30	70	100

6.3. Критерії оцінювання підсумкової роботи. У випадку отримання здобувачем вищої освіти за поточною успішністю менше 60-ти балів та/або прагне підняти оцінку проводиться підсумкове оцінювання (іспит) під час сесії. Якщо здобувач не здав у письмовій формі виконане індивідуальне завдання, він отримує незадовільну підсумкову оцінку з дисципліни.

Іспит проводиться у вигляді комплексної контрольної роботи, яка включає запитання з теоретичної та практичної частини курсу. Білет складається з 60-ти тестових завдань із чотирма варіантами відповідей, одна правильна відповідь

оцінюється в 1 бал (разом 60 балів) та 10 тестових завдань з практичної частини, кожне з яких оцінюється максимум у 4 бали (разом 40 балів), зокрема:

- 4 бали – відповідність еталону;
- 3 бали – відповідність еталону з незначними помилками;
- 2 бали – часткова відповідність еталону, питання повністю не розкрито;
- 1 бал – невідповідність еталону, але відповідність темі запитання;
- 0 балів – відповідь не наведена або не відноситься до теми запитання.

Отримані бали сумуються як підсумкова оцінка за вивчення навчальної дисципліни. Максимально за підсумковою роботою здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

7. Політика курсу

7.1. Політика щодо академічної доброчесності

Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатами навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів) що можуть використовуватися в освітньому процесі. Політика щодо академічної доброчесності регламентується відповідними нормами «Положення про систему запобігання та виявлення плагіату у Національному технічному університеті «Дніпровська політехніка» (https://old.nmu.org.ua/ua/content/activity/us_documents/Положення_запобіг_виявл_плагіат-2025.pdf).

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

Політика щодо використання штучного інтелекту, утвердження культури академічної доброчесності та підвищення якості освіти під час вивчення курсу регламентується нормами «Політики щодо використання штучного інтелекту в діяльності Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» (https://old.nmu.org.ua/ua/content/activity/us_documents/Політика_ШІ_2025.pdf).

7.2. Комунікаційна політика

Здобувачі вищої освіти повинні мати активовану університетську пошту.

Обов'язком здобувача вищої освіти є перевірка один раз на тиждень (щонеділі) поштової скриньки на НТУ Microsoft Office та відвідування групи дисципліни у Microsoft Teams.

Рекомендуємо створити профілі та підписатися на сторінку кафедри державного управління і місцевого самоврядування у Facebook: <https://www.facebook.com/kafedra.publicmanagement/>.

Протягом тижнів самостійної роботи обов'язком здобувача вищої освіти є робота у рамках дисципліни дистанційно у застосунку Microsoft Teams та на корпоративній платформі Moodle (www.do.nmu.org.ua).

Усі письмові запитання до викладача стосовно дисципліни мають надсилатися на університетську електронну пошту або до чату у Microsoft Teams.

7.3. Політика щодо перескладання

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

7.4. Відвідування занять

З 24.02.2022 реалізація освітньої діяльності відбувається в умовах правового режиму воєнного стану. Наявна низка небезпек: повітряні тривоги, ризики припинення енергозабезпечення, мобільного та Інтернет-зв'язку. Згідно з наказами по університету у 2025-2026 навчальному році освітня діяльність здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх форм навчання здійснюється з використанням дистанційних технологій через синхронні та асинхронні комунікації.

Відвідування онлайн лекцій та практичних занять реалізується через приєднання до «наради» в «команді» Microsoft Teams. Під час повітряної тривоги заняття перериваються і продовжуються лише за умов перебування учасників освітнього процесу у захищених приміщеннях. Викладачем (за технічної та безпекової можливості) здійснюється запис заняття для підтримки асинхронного формату навчання.

У випадках відсутності енергозабезпечення, мобільного та Інтернет-зв'язку викладачем забезпечується асинхронний формат навчання та комунікація зі здобувачами за допомогою каналів зв'язку, що функціонують.

Про причини неможливості взяти участь в онлайн заняттях, ускладненні доступу до матеріалів на дистанційних платформах НТУ «ДП» тощо здобувач вищої освіти має повідомити викладача в особистих повідомленнях чатів Microsoft Teams, або листом на корпоративну е-пошту НТУ «ДП», або через старосту чи представника адміністрації інституту.

7.5. Політика щодо оскарження оцінювання. Якщо здобувач вищої освіти не згоден з оцінюванням його знань він може оскаржити виставлену викладачем оцінку у встановленому порядку.

7.6. Зарахування результатів навчання, які отримані у неформальній освіті. Здійснюється відповідно до «Положення про визнання в Національному технічному університеті «Дніпровська політехніка» результатів навчання, набутих у неформальній та/або інформальній освіті» <http://surl.li/zopmhq>.

7.7. Участь в анкетуванні. Наприкінці вивчення курсу та перед початком сесії здобувачам вищої освіти буде запропоновано анонімно заповнити електронні

анкети (MS Forms). Посилання на форму буде розміщено у Teams курсу. Заповнення анкет є важливою складовою вашої навчальної активності, що дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати ваші пропозиції стосовно покращення змісту навчальної дисципліни.

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Гладченко С. В. Історія соціальної роботи в Україні та за кордоном: методичні вказівки для самостійної роботи студентів. Одеса: ФПРС ОНУ імені І. І. Мечникова, 2018. 20 с.

2. Замашкіна О. Д. Історія соціальної роботи. Ізмаїл, 2018. 181 с.

3. Історія соціальної роботи [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до виконання практичних завдань та індивідуальної роботи для здобувачів ступеня бакалавра / уклад. І. Д. Шумляєва ; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». Дніпро : НТУ «ДП», 2025. 60 с.

4. Історія соціальної роботи : навч. посіб. / [уклад.: О. О. Кравченко, О. О. Матрос]. Умань : РВЦ «Візаві», 2017. 117 с.

5. Історія та теоретичні основи технології соціальної роботи в Україні : основні напрями, проблеми, перспективи розвитку : навч.-метод. посіб. / Палилюцько О. М. та ін. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Західноукраїнського національного університету «Економічна думка», 2020. 236 с.

6. Купенко О. В. Соціальна робота: від теорії до практики. Суми : Сумський державний університет, 2020. 201 с.

7. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.

8. Теорія та історія соціальної роботи : навч. посіб. / уклад. О. О. Матрос. Умань : Візаві, 2020. 244 с.

9. Теорія соціальної роботи : навч. посіб. [для студентів ф-ту психології спец. «соц. робота»] / авт.-уклад. Л. А. Литва. Київ ; Одеса : Фенікс, 2020. 241 с.

10. Тимчук Л. І., Звоздецька В. Г., Білик Н. М. Історія соціальної роботи : навч. посіб. Чернівці : [б.в.], 2021. 198 с.

Додаткові

1. Кравченко О.О. Навчальна дисципліна «Історія соціальної роботи» у процесі професійного становлення майбутніх соціальних працівників. URL: <http://enpui.rpu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/19837/Kravchenko.pdf?sequence=1>.

2. Приймак О. М. Проблема періодизації в історіографії історії соціальної роботи. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2017. Вип. 49. С. 213–217.

3. Войтович Н. М., Бричка Б. Б., Гримак О. Я. Жебрацтво як девіація: історичний та соціальний аспекти. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Сер. : Історичні науки.* 2021. № 3. Т. 32 (71). С. 40–44. URL :

<http://194.44.193.54:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/214/3%D0%92%D0%BE%D0%B9%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

4. Карпенко О. Опіка і виховання дітей у притулках Німеччини. Педагогічний процес: теорія і практика. 2016. № 4 (55). С. 83–87. URL : file:///D:/My%20Downloads/pptp_2016_4_18.pdf.

5. Кваша О. С. Моделі соціальної політики країн ЄС у забезпеченні розвитку людського потенціалу в контексті поглиблення євроінтеграційного процесу. *Регіональна економіка та управління*. 2018. № 4(22). С. 52–57. URL : <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/543495>.

6. Окладна М. Г., Яковюк І. В. Соціальна політика Європейського Союзу: становлення і розвиток. Харків : ТОВ «Оберіг», 2016. 40 с. URL : https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11491/1/Okladna_Yakoviyk_2016.pdf.

7. Ралко О. С. Особливості реалізації соціальної політики ЄС. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. № 21. С. 37–40. URL : <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2016/21-2016/9.pdf>.

8. Сай Д. В. Сучасні тенденції розвитку соціального забезпечення та соціальної роботи в Європейському Союзі. *Наукові праці: Науково-методичний журнал*. Вип. 281. Т. 293. Педагогіка. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. С. 83–89.

9. Слюсаренко К. В., Садовенко М. М. Соціальна політика ЄС: сучасні виклики та перспективи. Економічний аналіз. 2017. Т. 27. № 1. С. 80–90. URL : <file:///D:/My%20Downloads/1276-6073-1-PB.pdf>.

10. Топольницька Ю. Матеріальна підтримка материнства в УРСР, як один із напрямків державної політики (1965-1985). URL : <http://ethnic.history.univ.kiev.ua/data/2017/53/articles/25.pdf>.

Нормативні документи

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Про соціальні послуги : Закон України 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>.

3. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV (в ред. Закону від 28 груд. 2014 р. № 77-VIII, нова редакція Закону з 1.01.2023 р.). Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>.

4. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24.01.1995 р. № 20/95-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

5. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям : Закон України від 01.06.2000 р. № 1768-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14#Text>.

6. Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю : Закон України від 16.11.2000 р. № 2109-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2109-14#Text>.

7. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13.01.2005 р. № 2342-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text>.

8. Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей : Закон України від 02.06.2005 р. № 2623-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-15#Text>.

9. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні : Закон України від 16.12.1993 р. № 3721-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3721-12#Text>.

10. Про державну допомогу сім'ям з дітьми : Закон України від 21.11.1992 р. № 2811-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12#Text>.

11. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 06.10.2005 р. 2961-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text>.

12. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 14.01.1998 р. № 16/98-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80#Text>.

13. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21.03.1991 р. № 875-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>.

14. Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк : Закон України від 17.03.2011 р. № 3160-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3160-17#Text>.

15. Про затвердження Класифікатора соціальних послуг: наказ Міністерства соціальної політики України від 23.06.2020 р. № 429 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text>.

16. Деякі питання адміністрування надання місцевими державними адміністраціями і територіальними громадами соціальної підтримки у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей : наказ Міністерства соціальної політики України від 30.12.2020 р. № 868. URL: <https://www.msp.gov.ua/documents/5908.html>.

17. Методичні рекомендації щодо впровадження інтегрованої системи соціального захисту : наказ Міністерства соціальної політики України від 25.02.2019 р. № 282. URL : <https://kharkivoda.gov.ua/content/documents/912/91199/files/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7%20%D0%9C%D0%A1%D0%9F%20282.pdf>.

18. Методичні рекомендації щодо виконання власних (самоврядних) повноважень об'єднаної територіальної громади у сфері соціального захисту населення : наказ Міністерства соціальної політики України від 19.01.2016 р. № 26. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0026739-16#Text>.

Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України. Офіційний веб-портал парламенту України. URL : <https://www.rada.gov.ua/>.
2. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL : <https://www.kmu.gov.ua/>.
3. Міністерство соціальної політики України. Офіційний веб-портал. URL : <https://www.msp.gov.ua/>.
4. Міністерство юстиції України. URL : <https://minjust.gov.ua/>.
5. Судова влада України. URL : <https://court.gov.ua/>.
6. Національна соціальна сервісна служба України. Офіційний веб-портал. URL : <https://nssu.gov.ua/>.
7. Портал Європейського Союзу. URL: <http://europa.eu>.